

*IRENA KROPSZ
Akademia Rolnicza we Wrocławiu*

DZIAŁALNOŚĆ POZAROLNICZA W WYBRANYCH GMINACH DOLNEGO ŚLĄSKA

I. Wprowadzenie

Rozwój ekonomiczny wsi to nie tylko rozwój rolnictwa. Siłą napędową przemian zachodzących na obszarach wiejskich może być przedsiębiorczość pozarolnicza [Kisiel 2001]. Aktywność ludności pozarolniczej musi być połączona z aktywnością rolników, co będzie sprzyjać wielofunkcyjnemu rozwojowi danego terenu. Taki rozwój spowoduje zmiany w strukturze społeczno-ekonomicznej ludności oraz wpłynie na poprawę efektywności gospodarowania [Kisiel, Białobrzaska, Marks 2000].

Zaradność, odwaga, zdolność do podejmowania ryzyka i umiejętność wykorzystywania pojawiających się możliwości, to cechy ludzi przedsiębiorczych. Oni będą głównymi inicjatorami przemian na wsi. Nawet najlepsza polityka państwa, bez zaangażowania ludzi przedsiębiorczych nie udźwignie polskiej wsi z zapaści [Krzyminiewska 2001].

Można więc stwierdzić, że u podstaw zainteresowania się przedsiębiorczością leży przede wszystkim pogarszająca się sytuacja dochodowa właścicieli gospodarstw rolnych, ale również pozostałych członków lokalnych społeczności wiejskich. Wieś nie musi się kojarzyć wyłącznie z produkcją rolniczą, przecież tereny wiejskie mogą pełnić wiele innych funkcji, np.: turystyczne, przyrodniczo-kulturowe, produkcyjne lub usługowe. Przedsiębiorczość polegająca na poszukiwaniu nowych możliwości działalności gospodarczej powinna opierać się na zasobach i walorach potencjału lokalnego.

2. Cel, zakres i metodyka

Mając na uwadze wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich celem opracowania było określenie stanu infrastruktury ekonomicznej, takiej jak: zakłady rzemieślnicze, placówki sprzedaży detalicznej oraz punkty gastronomiczne, które są alternatywnymi źródłami dochodów mieszkańców wsi. Określenie stanu infrastruktury w wybranych gminach nie jest bezpodstawne, gdyż wiąże się z naturalnymi warunkami tych terenów oraz pełnionymi przez badane gminy funkcjami turystyczno-wypoczynkowymi.

Dla zrealizowania celów przeprowadzono, w 2003 roku, badania na obszarze trzech gmin Dolnego Śląska (Janowice Wielkie, Podgórzyn i Radków) [Pacholec 2004], usytuowanych w III Regionie funkcjonalnym (przemysłowo-rekreacyjno-turystycznym), który wyodrębniono w Strategii Rozwoju Dolnego Śląska. Przedmiot badań stanowiły podstawowe jednostki administracyjne – gminy oraz wsie wchodzące w ich skład. Do zbierania materiałów pierwotnych wykorzystano metodę ankietową [Stachak i Woźniak 1981, Pytkowski 1985]. Narzędziem badawczym była ankieta szczegółowa, sporządzona w Katedrze Ekonomiki i Organizacji Rolnictwa Akademii Rolniczej we Wrocławiu, określająca poziom infrastruktury obszarów wiejskich, na terenie 28 wsi w obrębie gminy Janowice Wielkie, Podgórzyn i Radków.

Zakres badań obejmował analizę wyposażenia gmin w wybrane elementy infrastruktury z zakresu turystyki, zakładów rzemieślniczych oraz punktów gastronomicznych i placówek sprzedaży detalicznej. Dobór obiektów do badań (gmin) był celowy, a kryterium celu było ich położenie na Dolnym Śląsku oraz położenie gminy na terenie III Regionu funkcjonalnego wyodrębnionego w Strategii Rozwoju Dolnego Śląska. Zebrane dane liczbowe przeliczono: na 100 km² oraz określając liczbę mieszkańców przypadających na 1 zakład lub placówkę. Do opracowania materiałów źródłowych wykorzystano metodę opisową oraz porównawczą, natomiast do prezentacji wyników wykorzystano technikę tabelaryczną [Kopeć 1983].

3. Wyniki badań

Analizę stanu wyposażenia wybranych gmin w określone elementy infrastruktury rozpoczęto od zakładów rzemieślniczych, które zostały przedstawione w tabeli 1. Najwięcej zakładów rzemieślniczych znajduje się na terenie gminy Janowice Wielkie, natomiast najmniej na obszarze gminy Radków. Z pośród analizowanych zakładów we wszystkich gminach dominują zakłady remontowo-budowlane, najwięcej jest ich w Janowicach Wielkich, a najmniej w Radkowie. We wszystkich gminach brak jest zakładów radiowo-telewizyjnych, a w Radkowie i Podgórzynie

nie odnotowano zakładów krawieckich i szewskich oraz w Janowicach Wielkich kowalsko-slusarskich.

Oprócz zakładów rzemieślniczych na uwagę zasługują placówki sprzedaży detalicznej oraz punkty gastronomiczne, które zostały przedstawione w tabeli 2. Te elementy infrastruktury mają na tym terenie duże znaczenie ze względu na pełnione funkcje turystyczno-rekreacyjne. Walory przyrodnicze przyciągają rzesze turystów, co wiąże się z potrzebą rozwoju placówek gastronomicznych i sklepów. Najwięcej sklepów żywnościowych, ponad 48 placówek przypadających na 100 km² znajduje się na terenie gminy Janowice Wielkie natomiast najmniej, bo 26 placówek na 100 km² znajduje się na terenie gminy Radków. W gminie Radków z kolei znajduje się najwięcej kiosków, sklepów nieżywnościowych oraz placówek gastronomicznych. W przypadku tych placówek istotna jest również liczba mieszkańców przypadająca na 1 placówkę. Na 1 placówkę najwięcej mieszkańców przypada w Podgórzynie, od około 300 osób na 1 sklep żywnościowy, prawie 4 050 na sklep nieżywnościowy, 2 025 na kiosk oraz ponad 736 osób na placówkę gastronomiczną. Najmniej mieszkańców na placówkę przypada w Radkowie.

Niezbędnym elementem sieci infrastrukturalnej jest baza noclegowa oraz biura informacji turystycznej. W tabeli 3 przedstawiono wyposażenie w hotele, kempingi, schroniska i gospodarstwa agroturystyczne oraz biura informacji turystycznej na terenie badanych gmin. Jak wynika z badań w każdej gminie znajduje się biuro informacji turystycznej, przy czym na 100 km² najwięcej jest ich w Janowicach Wielkich, a najmniej w Radkowie. We wszystkich gminach znajdują się hotele, schroniska i kempingi, a najwięcej tych placówek jest w Janowicach Wielkich, najmniej w Radkowie. W ostatnich latach popularność zdobyły sobie gospodarstwa agroturystyczne, które chętnie wybierane są przez turystów. 24 gospodarstwa na 100 km² znajdują się w gminie Janowice Wielkie, około 17 w Radkowie i ponad 6 w Podgórzynie. Gospodarstwa agroturystyczne stanowią największy udział w ogólnej populacji gospodarstw również w Janowicach Wielkich - 8,4%, najmniej jest ich w strukturze gospodarstw w Podgórzynie - 1,4%, natomiast w Radkowie stanowią one około 2,7% ogółu gospodarstw.

4. Podsumowanie i wnioski

Pokonywanie barier w rozwoju przedsiębiorczości mieszkańców wsi – rolników i ludności nierolniczej jest i będzie procesem długotrwałym, trudnym, a także kosztownym. Dlatego też istnieje potrzeba podjęcia działań nad opracowaniem nowoczesnego systemu kreowania i wdrażania przedsiębiorczości mieszkańców obszarów wiejskich Dolnego Śląska. System ten powinien służyć przemianom strukturalnym przez rozwój inicjatyw lokalnych z zakresu działań przedsiębiorczych oraz promocję i wdrażanie nowych technologii [Lewczuk 1996]. Jednak

warto zauważyć, że nawet najlepsza polityka państwa, bez zaangażowania ludzi przedsiębiorczych, nie udźwignie polskiej wsi z zapaści [Krzymieniewska 2001].

Tabela 1

Zakłady rzemieślnicze

Wyszczególnienie	Gminy					
	Janowice Wielkie		Podgórzyn		Radków	
	na 100 km ²	liczba mieszkańców na 1 zakład	na 100 km ²	liczba mieszkańców na 1 zakład	na 100 km ²	liczba mieszkańców na 1 zakład
kowańsko-ślusarskie	0,0	0,0	1,2	8 098,0	1,6	3 706,5
motoryzacyjne	3,4	2 157,5	18,2	539,9	0,8	7 413,0
naprawy maszyn	0,0	0,0	1,2	8 098,0	0,0	0,0
stolarskie	3,4	2 157,5	13,3	736,2	5,6	1 059,0
remontowo-budowlane	43,1	172,6	18,2	539,9	7,2	823,7
krawieckie	10,3	719,2	0,0	0,0	0,0	0,0
szewskie	6,9	1 078,8	0,0	0,0	0,0	0,0
fryzjerskie	3,4	2 157,5	1,2	8 098,0	1,6	3 706,5
radiowo-telewizyjne	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Źródło: Badania własne.

Tabela 2

Placówki sprzedaży detalicznej oraz punkty gastronomiczne

Wyszczególnienie	Gminy					
	Janowice Wielkie		Podgórzyn		Radków	
	na 100 km ²	liczba mieszkańców na 1 zakład	na 100 km ²	liczba mieszkańców na 1 zakład	na 100 km ²	liczba mieszkańców na 1 zakład
sklepy żywnościowe	48,3	154,1	32,7	299,9	25,7	231,7
sklepy nieżywnościowe	8,6	863,0	2,4	4049,0	15,2	390,2
kioski	5,2	1438,3	4,9	2024,5	14,4	411,8
placówki gastronomiczne	13,8	539,4	13,3	736,2	21,7	274,6

Źródło: Badania własne.

Tabela 3

Placówki z zakresu turystyki

Wyszczególnienie	Gminy					
	Janowice Wielkie		Podgórzyn		Radków	
	na 100 km ²	liczba mieszkańców na 1 zakład	na 100 km ²	liczba mieszkańców na 1 zakład	na 100 km ²	liczba mieszkańców na 1 zakład
biura informacji turystycznej	1,7	4 315,0	1,2	8 098,0	0,8	7 413,0
hotele	5,2	1 438,3	8,5	1 156,9	5,6	1 059,0
schroniska	3,4	2 157,5	4,9	2 024,5	2,4	2 471,0
kempingi	5,2	1 438,3	3,6	2 699,3	0,8	7 413,0
gospodarstwa agroturystyczne	24,1	308,2	6,1	1 619,6	17,6	337,0
% gospodarstw agroturystycznych w gospodarstwach ogółem	8,4		1,4		2,7	

Źródło: Badania własne.

Przeprowadzone badania pozwoliły na sformułowanie następujących wniosków:

1. Najwięcej zakładów rzemieślniczych znajduje się w gminie Janowice Wielkie, natomiast najmniej jest ich w Radkowie.
2. We wszystkich gminach dominują zakłady remontowo-budowlane, brak jest natomiast zakładów radiowo telewizyjnych, a w Radkowie i Podgórzynie nie odnotowano zakładów krawieckich i szewskich oraz w Janowicach Wielkich kowalsko-ślusarskich.
3. Liczba sklepów żywnościowych jest najwyższa, ponad 48 placówek przypadających na 100 km² w gminie Janowice Wielkie, natomiast najmniej, bo 26 placówek na 100 km² znajduje się w Radkowie.
4. W Radkowie znajduje się najwięcej kiosków, sklepów nieżywnościowych oraz placówek gastronomicznych, w porównaniu do pozostałych gmin.
5. W przeliczeniu na 1 placówkę, najwięcej mieszkańców przypada w Podgórzynie, około 300 osób na 1 sklep żywnościowy, prawie 4 050 osób na sklep nieżywnościowy, 2 025 osób na kiosk oraz ponad 736 osób na placówkę gastronomiczną. Najmniej mieszkańców na każdą z placówek przypada w Radkowie.
6. W każdej gminie znajduje się biuro informacji turystycznej, przy czym na 100 km² najwięcej tych placówek jest w Janowicach Wielkich, a najmniej w Radkowie.
7. Wszystkie analizowane gminy wyposażone są w hotele, schroniska i kam-

- pingi, a najwięcej tych placówek jest w Janowicach Wielkich, najmniej w Radkowie.
8. Na 100 km² w Janowicach Wielkich przypadają 24 gospodarstwa agroturystyczne, a ponad 17 gospodarstw agroturystycznych w Radkowie i około 6 w Podgórzynie.
 9. Gospodarstwa agroturystyczne w ogólnej populacji gospodarstw stanowią największy udział w Janowicach Wielkich - 8,4%, najmniej jest ich w strukturze gospodarstw w Podgórzynie - 1,4%, natomiast w Radkowie stanowią około 2,7% ogółu gospodarstw.

LITERATURA

1. Kisiel R. (2001): Obszary wiejskie i rolnictwo wobec wyzwań XXI wieku. *Rocz. Nauk. Stowarzyszenie Ekonomistów Rolnych i Agrobiznesu*, T. III, Z-1, 41-45.
2. Kisiel R., Białobrzeska R., Marks R. (2000): Polityka regionalna a konkurencyjność obszarów wiejskich. [w:] *Problemy regionalizacji rolnictwa w procesie kształtowania obszarów wiejskich*. ATR Bydgoszcz, 63-74.
3. Kopeć B. (1983): *Metodyka badań ekonomicznych w gospodarstwach rolnych*. Skrypt AR Wrocław, 166-199.
4. Krzyminiewska G. (2001): *Przedsiębiorczość pozarolnicza na wsi na podstawie bazy danych Agrinpol – Analiza jakościowa*. [w:] *Przykłady przedsięwzięć pozarolniczych na obszarach wiejskich*. Poznań, Fundusz Współpracy – Agrolinia 2000.
5. Lewczuk A. (1996): *Wprowadzenie w problematykę badań nad przedsiębiorczością kobiet na obszarach wiejskich*. *Wieś i Rolnictwo*, nr 4.
6. Pacholec A. (2004): *Praca magisterska nt.: „Poziom infrastruktury obszarów wiejskich Dolnego Śląska na przykładzie wybranych gmin”*. Promotor dr inż. Irena Kropisz.
7. Pytkowski W. (1985): *Organizacja badań i ocena prac naukowych*. PWN, Warszawa, 86-88.
8. Stachak St., Woźniak Z. (1981): *Elementy metodologii nauk agroeconomicznych*. AR Szczecin, 99-104.